

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Baccalaurprogram

Citation: Holberg, Ludvig: "Baccalaurprogram", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 8: Økonomi og historie*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 322.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg08-shoot-workid56507/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 8: Økonomi og historie

BACCALAURPROGRAM

rektor og blev læst op i Konsistorium, som forkastede den, og Holbergs Kollega, Hans Gram, skrev i Hast en ny, der ikke hentydede til den manglende Eftervækst i Videnskaben. Holbergs *programma* var dateret 7. Juni 1720, Grams den 12. Juni. Festen var tilsvarende udsat fra 8. til 15. Juni.

Holberg var ikke tilfreds og glemte ikke Sagen. Da han otte Aar efter udsendte sit første Levnedsbrev (se Bind XII), planlagde han at indlægge det undertrykte lille Festskrift, men opgav det igen: han lader dog den omgivende Tekst staa, som om Baccalaurprogrammet var taget ud af Trykmanuskriptet og efter højere Ordre.

Tekstgrundlag og Litteratur. Det latinske Program blev først trykt efter Holbergs Død. En fattig Litterat, Wilh. Høyberg (1711-57), optog det, ligesom Rektortalen, i sine fortjenstfulde Kiøbenhavnske Samlinger af rare [dvs. sjældne] og utrykte Piecer I, 1755. Tekstgrundlaget er i nærværende Udgave Ludvig Holberg: Baccalaurprogram og Rektortale. I Oversættelse ved H. D. Schepeleern. Indledning og Noter af Alf Henriques, 1961. Oversættelsen er foretaget med Hensyn til alle foreliggende Tekstvarianter. Den følger ikke saa ofte det første Tryk (i Kiøbenhavnske Samlinger I 1755) som Benjamin Dass' Afskrift, der er Grundlaget for Teksten i Samlede Skrifter II (1914 S. 417-21), jævnfør det tekstkritiske Materiale i Samlede Skrifter XVIII, Tekstkritik S. 74-77.

Vort Universitet plejer aarligt at møde op med saa overvældende en Høst af Kandidater, at det har kunnet kappes med de frodigste og maatte formentlig aldrig at skulle sakke agterud. En uventet Tørke i disse Aar har imidlertid faaet det til at hentørres og døje Goldheds Tort. Derfor staar alle med himmelvendte Øjne og haaber paa Regnskyer; ikke saa faa raaber op og gør dobbelt Alarm; Sortseerne og de, som altid roser fremfarne Tider, varsler, at vort Universitets Skæbnetime er inde, varsler barbariske Tider og det lærde Samfunds Sammenbrud, fordi Kandidattallet gaar tilbage; Universitetsgrader ser de gaa af Brug, og følgelig ser de Universitetets Undergang rykke hastigt nærmere og alt styre hovedkulds mod Afgrunden. Hele Skylden kaster de paa Rektorerne, som var det dem, der havde sat den ganske Ulykke i Værk. Ikke blot fornemme Huse, ogsaa Hobens, ja Torve og Forstæder genlyder dagligt af disse jamrende Røster og klagende Sukke. Man horer Knurren fra de store og Murren fra de smaa. Det er Omkvædet baade under og efter Arbejdet, det lægger Beslag paa Virkestunder og Hviletid. Med slige Sukke falder de i Søvn og vaagner de atter op: Alle beklager Universitetets Lod.

Vi indrommer det: Klager og Sukke er velbegrundede – hvorfor skulde man vel benægte en Kendsgerning og derved gøre Skaden større i Stedet for mindre? – Ubegrundet er derimod Vrede, ubegrundet Forargelse. De, der tiltror sig Øjne som Argus, naar det gælder at blotte Ondets Rod, bliver dog stikkende i det overfladiske, fordi de mangler dyberegaaende Kendskab til vort Universitet og svæver i Uvidenhed om de menneskelige Forholds Usta-

BACCALAUREPROGRAM

dighed. Det viser sig nemlig ved nærmere Undersøgelse, at dette er noget, vi har tilfælles med andre Universiteter; denne Sygdom – om den bør betegnes saaledes – maa snarere forklares ud fra den uafvendelige Skæbne, vor Tids Utryghed og et vist naturligt Kredslob, end ud fra nogen Forsømmelighed, Uvirksomhed eller Sløvhed fra de Lærdes Side. Forlængst har de mest klartskuende Kendere af menneskelige Forhold, saavel som Erfaringen, denne flittige lagttager, bemærket, at der altid staaer Glans om det, der er i sin Vorden: Hvad der er nyt, virker vækkende og ansporende, medens Vane forringer Værdien. Naar noget har tabt Nyhedens Tilløkkelse, skubbes det tilside, geraader i Foragt og mister sin Pris. I de senest grundlagte Universiteter myldrer alt af Liv: *Halle* i Sachsen overstraaer Tysklands andre Universiteter, ja som mod et Midtpunkt drages saa at sige det ganske retroende Tyskland herhen: Det nyder godt af sin Nyhed! Men naar Nyheden taber sin Tiltrækning, vil ogsaa det stivne som andre og tabe Kraften. Skønt vort *Sorø* blot var en Aflægger af Københavns Universitet, voksede det dog snart saa stort, at det forekom, som om Moderen saa skævt dertil: Men det gjorde blot større Lykke, fordi det var yngre. *Kiel* havde i Begyndelsen et stort Navn blandt Tyskerne, men Begejstringen er gaaet af Kog paa det sidste. Saadanne Vilkaar er nu engang os Mennesker beskaaret, og anderledes er ikke det bølgende og ubestandige Jordeliv. Men derom er vort Universitets Angribere ganske uvidende, naar de fører deres Anklager: Trængte de ind til Sagens Kerne, og lod de sig ikke lede af blind Lidenskab, men af Fornuft, saa holdt de op med at rette særlige Bebrejdelser mod Professorerne, saa holdt de op med at give Lærerne Skylden for, at akademiske Grader og Værdigheder bliver færre; snarere vilde de da med Undren betragte Tidernes Omskiftelser og erkende, at alt stiger og falder som Havet i Ebbe og Flod baade i Statssamfund og i lærde Sammenlutninger: At enhver Tidsalder har sine egne særlige Fejl.

Kun beskedne er de Kaar, der bydes dem, som under-

BACCALAURPROGRAM

viser i Filosofi: Derfor vilde det ikke saa meget være Universitetet, de skadede – skønt dette efter manges Mening lever og drager Aande gennem Grader og Værdigheder – som de vilde skade sig selv, hvis de bevirkede en Tilbagegang i Antallet af de Grader, der som et sprudlende Kildelvæld plejede at overgyde dem med saa mange Fordele. Dette indebærer, at der maa findes et andet Plaster at lægge paa det Saar; de, som i den Anledning dadler Professorerne, taler helt hen i Taagen og indser ikke, at disse til eget Bedste maa være de ivrigste Haandhævere og Talsmænd for akademiske Grader og stritte imod med Hænder og Fødder, for at de ikke skal gaa af Brug.

Der bliver nok ikke Mangel paa Folk, som vil finde, at dette er besmykket Tale; de vil mumle indbyrdes, at vi gør klogt i at tale vor egen Sag og søge at aftvætte Beskyldninger mod os selv. Nej, Borgere, vi forsvarer ikke vore Fejl, men vi udleder Sagen af en anden Kilde; vi benægter ikke Sygdommen, men Sygdommens Aarsager; vi billiger Sukkene, vi billiger Reformiveren, men vi billiger ikke Forargelsen derover; vi lægger selv Saarene blot, men vi kræver andre Plastre, andre Salver. Det er ikke for at dække vore egne Fejl med andres at vi fremdrager Eksempler paa, at andre Universiteter sygner hen: Vi bader blot om, at vore Kritikere vil kaste Blikket omkring sig, saa vil de straks se, at den Brøst, hvormed vi kæmper, ikke er noget for os særegent, men noget vi har fælles med andre Samfund, navnlig de mere bedagede.

Med disse forudskikkede Bemærkninger vil vi da vende os til Kandidaterne, hvem der i Dag ifølge en Sædvane, som vel er prisværdig, er tildelt en Hæder af det filosofiske Fakultet for de ypperlige Prøver, de i forgaars aflagde: At Kandidaternes Antal i Aar er mindre, gør dem blot saa meget desto berømmeligere; Varer plejer jo ogsaa at falde i Pris, naar de udbydes i altfor stor Mængde; saaledes kan vi ogsaa se, at saavel akademiske som statslige Hædersbevisninger kommer i ringere Anseelse paa Grund af altfor hyppig Tildeling; thi Prisen plejer at gaa nedad,

BACCALAURPROGRAM

naar der er rigeligt Udbud, men at stige i Forhold til Knapheden. Maaske giver netop dette magre Aar Grund til at haabe paa rigere Høst i Fremtiden: Dobbelt Afkastning vil i de kommende Aar undskylde dette Aars bristede Forhaabninger.

De filosofiske Kandidater til de første Laurbær er da disse, hvis Navne vi offentliggør prentede paa denne Plakat til Eksempel og Efterfølgelse:

Saa goldt og udlevet er vort Aarthundrede ikke, at det jo nu og da frembringer noget rosværdigt. Det er rigtignok kun faa, der fremstiller sig i Dag, men det er ret vaagne Ynglinge, som faar deres Ønske opfyldt ved Tildelingen af Filosofiens første Laurbær fra Universitetets Fædre; disse har faaet meddelt den af hans kongelige Majestæt hertil indrømmede Myndighed gennem den højberømmelige, højædle Hr. *Ditlev Vibe*, Herre til Freyenfelde, Ridder af Elefanten, hans Majestæts Gehejmeraad og Oversekretær, der er indsat af højomtalte kongelige Majestæt som Universitetets Patron.

Deres Eksempel skal anspore andre til Videnskaberne; Forældrene skal det anspore til at opdrage deres Børn ret; de dovne og dem, der er indslumret ved lang Lediggang, skal det anspore, saa de rykker i Marken med deres Studier, naar de ser, at der er sat Præmier paa Anstrengelser og vises Studierne Ære. Thi skønt Dyden har sin Værdi i sig selv og hverken anlægger eller aflægger Værdighedstegn efter den offentlige Menings Forgodtbefindende, saa fremmer Ærens ydre Kendetegn dog Fliden, og Kappelyst finder Næring ved Eksempel paa andres Hæder: *Thrasymbulos*, der ellers foragtede Belønninger, ønskede sig for sine Fortjenester mod Fædrelandet, som han havde værnet mod Trældom, ikke andet end en Krans af Olivenkviste – men en Krans ønskede han sig dog, vel vidende, hvor stærke Tilskyndelser til Dyd der ligger i Hædersbevisninger.

Lad den højærværdige, højtansete *Søren Lintrup*, det

BACCALAURPROGRAM

filosofiske Fakultets herlige Pro-Decanus, tildele vore Kandidater Retten til de første Laurbær. Han er en Mand, af hvis Saft vore Muser maa erkende, at de har suget Næring, ved hvis Afgang de lider et stort Tab; han vil omtale hver enkelt Fortjenester. Til den Lykke, der times dette Aars Kandidater, kommer yderligere dette: En højst vel-talende Lovpriser.

Tillykke da, vort lærde Samfund! Og vi beder skyldigst enhver, som skatter Videnskaben efter Fortjeneste, at han vil behage i Morgen at kaste Glans over denne Handling ved sin Nærværelse, yde sit Bifald til Kandidaternes Hænder og saaledes gøre sig fortjent af hele det kongelige Universitet.

København, den 7. Juni 1720.
Under vort Embedes og det filosofiske Fakultets Segl.
L. S.

Baccalaurprogram

Noter

- S. 320. *Weghorst*, Heinrich (1653-1722) var fra 1693 ekstraordinær Professor i Retsvidenskab ved Universitetet; senere ordinær (publicus ordinarius) Professor i Moralfilosofi.
- S. 323. *Argus*, den hundredøjede Vogter, som Hera havde givet Io, hvem hun af Skinsyge havde forvandlet til en Ko.
- S. 324. *Halle, Kiel, Sorø*, Universiteterne i Halle og Kiel blev grundlagt henholdsvis 1694 og 1665. Det ridderlige Akademi i Sorø, som var blevet indstiftet i 1623, fik i 1643 en Fundats, som lige-stillede det med Københavns Universitet. — *beskedne*. De filosofiske Metodefag horte til den elementære Undervisning; Professorerne deri var ringere lønnet end deres Kolleger.
- S. 325. *Fordole*. Baccalaurer og Magistre erlagde Afgifter til Universitetet for Graden og ydede efter Traditionen villige Pengegaver til Dekanen og andre medvirkende.
- S. 326. *Navne*. Navnene findes i Kjøbenhavns Universitets Matrikel udgivet af S. Birket Smith, II, 1894, S. 568-69. — *Ditlev Vibe* (1670-1731) var Universitetets Patron (Kansler) 1718-21. Universitetskansleren skulde godkende Tildelingen af de akademiske Grader. — *Thrasylulos*, atheniensisk Hærfører, som vandt

BACCALAUREPROGRAM

en Række Sejre for Athen i den peloponnesiske Krig; han døde kort efter 389 f. Kr. – Søren Lintrup (o. 1669–1731) havde som Rektor i Bergen dimitteret Holberg til Universitetet; her blev han 1707 professor eloquentiæ (dvs. i latinsk Litteratur), 1716 i Teologi. Han stod nu for at forlade Universitetet, da han var udnævnt til Biskop i Viborg.

S. 527. *L. S.*, lat. *Loco Sigilli*, i Stedet for Segl.